

KIÁLLÍTÁS 2.0

a kiállítások műfaji lehetőségeinek kihasználása
egy kurátori felhívásra adott válaszban -
a velencei építészeti biennálé magyar pavilonjának kiállításai

absztrakt

„a **kiállítható az építészet?**” elméleti alapkérdést vizsgálva látható, hogy az építészeti kiállítás mint műfaj mennyi lehetőséget hordoz magában. Ezen lehetőségek kihasználásához kellő idő, energia és kreativitás szükséges. A **Velencei Építészeti Biennálék** lehetőséget nyújtanak egy-egy ország számára építészeti gondolatok bemutatására. A Biennálé kurátorának felhívására reflektáló kiállításokat hosszas előkészítés, anyagi támogatás és nagy nyilvánosság kíséri. 2002 óta a magyar kiállítások kurátorait pályázat útján választják ki. A **körülmények kedvezőek**, minden adott egy izgalmas progresszív kiállítás megvalósításához. Ezeket a kiállítások vizsgálva érdekes kérdés, hogy az adott kiállítás **hogyan viszonyul a közös mottóhoz, illetve milyen eszközöket használ, mennyire használja ki ezen műfajban rejlő diverz lehetőségeket, mennyire él a lehetőséggel és a legérdekesebb kérdés, hogy mit és hogyan mutat meg hazai építészetből.**

források

1991

Dvorszky Hedvig: Magyar organikus építészet, Műcsarnok, Budapest 1991

Kerékgyártó Béla, Simon Mariann: Építészet és nyilvánosság: a nyilvánosságteremtés stratégiái

1996

Bachman, Gábor Architect, Architetto (1996): The Architecture of Nothing. L'Architettura del Niente. VIth International Architecture Exhibition, Venice 1996. Műcsarnok, Budapest

2000

<http://mno.hu/kulturpult/az-uj-atlantisz-fele-862315>

Götz Eszter: Új Atlantisz felé Verso una nuova Atlantide Towards a New Atlantis. Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum, 2000

2002

<http://nava.hu/id/3006273/>

Gyarmathy Katalin: Previous / Next : A 8. Velencei Építészeti Biennále tapasztalatai. Balkon 2002/12

http://www.balkon.hu/archiv/balkon02_12/12sulyok.html

<http://www.octogon.hu/index.php?pa=index&sess=&lan=0&kat=118>

Bojár Iván András, Next – A 8. Nemzetközi Építészeti Kiállítás az Arsenálban

Martinkó József, Nekünk nyolc? – avagy a VIII. Építészeti Biennále a Giardiniben

<http://www.epiteszforum.hu/node/4604> – Vargha Mihály, Felezési idő

<http://www.epiteszforum.hu/node/4603> – Ferencz István, Nagy Tamás és Turányi Gábor építészet

<http://www.epiteszforum.hu/node/439> – Vargha Mihály, Mi kell, építész (netán gödrész) vagy építészet?

<http://www.epiteszforum.hu/node/440> – Nemes András, Velencei Biennále: A finn pavilon (Irány Afrika!)

http://archivum.epiteszforum.hu/muhely_utopia.php?muid=56 – Minden, amit tudni akartál az építészetről

http://www.balkon.hu/balkon02_12/12biennale.html – Gyarmathy Katalin, Halas István, Nagy Bálint, Sz. Szilágyi Gábor, previous / next, A 8. Velencei Építészeti Biennále tapasztalatai

http://www.balkon.hu/balkon02_12/12sulyok.html – Sulyok Miklós, Válasz

http://www.epiteszforum.hu/holmi_detailed.php?mhmid=1774 – NEXT (KÖVETKEZŐ)

Haba Péter, Folyamatos jelen, in: Új Magyar Építőművészet, 2002/4, p.34.

Martinkó József, Rédei Daniella, "Velence, szelence, kemence", in: Octogon, 2002/4.

Boros Géza, Magyarok Velencében, in: Műértő, 2002. szeptember

Branczik Márta, Valóságos, helyben érvényes, in: Műértő, 2002. szeptember

Interjú Deyan Studjiccsal, a 8. Nemzetközi Velencei Építészeti Biennále főkurátorával, in: Átrium, 2002/5.

Szegő György, Next / Velence, in: Új Magyar Építőművészet, 2002/5.

Magyar Építészet Velencében, in: Európai Utas, 2002.3., p.62-64.

P. Szabó Ernő, Next – építészet jövő és jelen időben, in: Új Művészet, 2002. dec.

Wesselényi-Garay Andor, Mimetikus építészet, in: Átrium, 2002. December

Wesselényi-Garay Andor, Traumaterek, in: Átrium, 2002. December

2004

<http://www.biennale04.hu/>

Janesch Péter: Széptől szépig (és vissza). Műcsarnok, Budapest 2004
<http://www.octogon.hu/index.php?pa=index&sess=&lan=0&kat=117>
Martinkó József, Beszámoló a 9. Nemzetközi Építészeti Biennáléről
"Tudunk mi, britek rosszak is lenni – szabályokat áthágók", Martinkó József beszélgetése Peter Cook építésszel
"Sok emlék, sok összefüggés, mindezek előtt nem menekülhetünk, és nem is kell menekülnünk" Robert A. Ivy, az USA pavilon
nemzeti biztosa Daniel Liebeskind építésszel beszélget
<http://www.epiteszforum.hu/kozelet>
<http://www.epiteszforum.hu/node/2802> - Vargha Mihály, Janus-arcú Biennale, évente
<http://www.epiteszforum.hu/node/2801> - Somlyódy Nóra, Takarásban, Magyarország reprezentációja a 9. Velencei Építészeti
Biennálén
<http://www.epiteszforum.hu/node/280> - Somlyódy Nóra, Sajátos metamorfózis, Megnyílt a 9. Velencei Építészeti Biennálé
magyar kiállítása
<http://www.epiteszforum.hu/node/2806> - Somlai-Fischer Szabolcs Ádám, Indukció Ház, Az Aether csoport projektje a
Velencei Biennálén
<http://index.hu/kultur/klassz/veb04/> - Földes András, Magyar buhera Velencében, Velencei Építészeti Biennálé 2004 - Magyar
Pavilon
<http://www.es.hu/pd/display.asp?channel=FEUILLETON0442> - Michael Kubo, Idegen megszállás, A Velencei Biennálé
magyar pavilonja

2006

<http://www.reorient.hu/>
<http://epiteszforum.hu/velencei-epiteszeti-biennale-2006>
Palotai János: A világ: város : 10. Velencei Nemzetközi Építészeti Biennálé. Balkon 2006/11-12
Peter Cook: "On the stuff of architecture" - in: Architectural Review, November 2006
Cathy Lang Ho: "The China Syndrome" - in: The Architect's Newspaper, October 2006
Jonathan Glancey: Lovely sauna, guys - but where's the architecture? - in: The Guardian, 2006.09.18.
Andrea Anca: Architectural experiment at the Biennale - in: The Budapest Sun, 2006.09.14.
Edwin Heathcote: Signposts for an urban civilisation - in: Financial Times, 2006.09.12.
Re:orient migrating architectures - in: designboom
Valentina Tanni: Gadget culture - in: valentina tanni dot com, 2006.09.12.
Culture.tv vlog post on the pavilion - in: culture.tv, 2006.09.11.
Re:orient migrating architectures - in: digital aesthetics, 2006.09.10.
Marisa S. Olson: Re:orient migrating architectures - in: rhizome.org, 2006.09.08.
Ruairi Glynn: Re:orient migrating architectures - in: Interactive architecture dot org, 2006.09.08.
Edwin Heathcote: Quick thoughts - in: VeniceSuperBlog
Video tour of the Hungarian pavilion (part 1, part 2) - in: VeniceSuperBlog
Interview with Samu Szemerey - in: VeniceSuperBlog
Interview with Adam Somlai-Fischer - in: we-make-money-not-art, 2006.08.28.
Luca Ruali: Biennale Statistica - in: exibart.com, 2006.09.12.
Christophe Le Gac: Critique d'art & d'architecture (aica) - in: Art press 10.2006
MédiaMix - Kínaiak a velencei biennálé magyar pavilonjában. 8.11.2006
Szabó Ágnes: Arany oroszántól a kínai pingvinig - in: artportal.hu
Borvendég Béla: Építészeti világ-mustra a velencei Cordeirában - in: Építészforum, 2006.09.27.
Somlyódy Nóra: A 10. Velencei Nemzetközi Építészeti Kiállítás: Helyszíni mustra - in: Magyar Narancs, 2006.09.21.
Vajna Tamás: Velencei álmodozók - in: HVG, 2006.09.20.
Földes András, Szily László: A világ építészete a csirkepörköltes táncpartik felé halad - in: index.hu, 2006.09.17.
Hazajöttünk - in: mondom, 2006.09.14.
Földes András: Vérig sértett kínaiak és befalazott macskák Velencében - in: index.hu, 2006.09.13.
L. Kiss Anna: Re:orient - 10. Velencei Építészeti Biennálé - in: papiruszportal.hu, 2006.09.12.
Sipos Júlia: Metavárosok a 10. Velencei Építészeti Biennálén - in: radio.hu, 2006.09.12.
Re:orient a velencei magyar pavilonban - in: balaton.hu, 2006.09.12.
Martinkó József: A hálózat csapdájában - in: HG
Vargha Mihály: Építészeti sokféleség, avagy kínai cseréptetős világfal - in: Építészforum, 2006.09.12.
Szabylár Eszter: Józsefváros kiköltözött Velencébe - in: Népszabadság, 2006.09.11.
MTV1 Abszolút - portré Somlai-Fischer Szabolcsról (wmv video) - 2006.09.11.
MTV1 Híradó (wmv video) - 2006.09.10.
Re:orient a velencei magyar pavilonban - in: okm.gov.hu, 2006.09.09
Hungarian architects open exhibition at Biennale - in: culture.hu, 2006.09.09
Re:orient a velencei magyar pavilonban - in: kultura.hu, 2006.09.09.
P. Szabó Ernő: Egyetlen utca a világ - in: Magyar Nemzet, 2006.09.09.

Kínaiak a velencei magyar pavilonban - in: HVG, 2006.09.08.
Sipos Júlia interjúja Szemerey Samuval - in: Kossuth Rádió, Digitális, 2006.09.06.
Magyar pavilon mint Sim City - in: index.hu, 2006.09.04.
400 érintésre hanggal és fényel reagáló játékmacska - MTV Kultúrház, 2006.08.25.
Na végre! Kiderült, mi az a macskatégla... - MTV Kultúrház, 2006.08.25.
Piknik - kulturális kalauz, in: radiocafé, 2006.08.19.
Velencei Biennálé, magyar pavilon: loading..., in: Hg.hu, 2006.08.15.
Rózsaszín pingvinek, macskatéglák a magyar pavilonban, in: kultura.hu, 2006.08.14.
Földes András: Vidám drogós utazással reprezentál Magyarország, in: Index.hu, 2006.08.13.
Szablyár Eszter: Műgyantába zárt macskakaj, in: Népszabadság, 2006.08.12.
Hamvay Péter: Macskatégla és pingvinrádiófal Kínából, in: Népszava, 2006.08.11.
VAT: Útban Velence felé, in: Magyar Hírlap, 2006.08.11
Abonyi Anita: Vigyorogtunk, láttuk, jó lesz, in: Építészfórum, 2006.08.11.
Szetelszky Zsuzsa: A rejtett város, in: Terasz.hu 2006.07.14.
Re:orient, 2. prezentáció in: Építészfórum, 2006.06.09.
Rejtett hálózatok in: Octogon
Sulyok Miklós: Építészeti wikipédia - sinológiai kiállítás a Magyar Pavilonban, in: Műértő, 2006. június, p.10.
Somlyódy Nóra: Kínai város Budapesten, in: HG, 2006.05.25.
Kínai termékek a magyar piacon, Nethírlap fórumtopic
Balogh Gábor: Országimázs kínaiakkal, in: Kuruc.info, 2006.05.24.
Csapatban gondolkodók - Budapesti Chinatown?, in: Kultúrház, 2006.05.23.
Lánczi Richárd: Magyarok helyett kínaiak, in: Napi Ász, 2006.05.20.
Hol van a magyar Kína fővárosa? in: Octogon
Földes András: Kínaiak foglalják el a magyar pavilont Velencében, in: Index, 2005.05.19.
Re:orient, 1. prezentáció, in: Építészfórum, 2006.05.10.
Hamvay Péter: A Józsefvárost visszük Velencébe - Sinen van a Velencei Biennále magyar pavilonjának kiállítása, in: Népszava, 2006.04.24.

2008

<http://epiteszforum.hu/velencei-epiteszeti-biennale-2008>
Július Gyula: Corpora in si(gh)te : book II : doubleNegatives Architecture : Hungarian Pavilion, Giardini di Castello, Venice : 11th International Architecture Exhibition : La biennale di Venezia 2008 : Giardini di Castello, Velence. Műcsarnok, Budapest 2004
<http://www.proidea.hu/rendezveny-2/biennale-magyar-pavilon-464.shtml>
<http://www.proidea.hu/rendezveny-2/corpora-a-biennalen-633.shtml>
<http://artportal.hu/nyomtatasi/cikk/corpora-in-si-gh-te---a-11--velencei-nemzetkozi-epiteszeti-biennale-magyar-pavilonja>
<http://meonline.hu/vizualis-kultura/doublenegatives-architecture/>
<http://hg.hu/cikkek/varos/4799-wesselenyi-garay-andor-az-utopikus-hagyomanyokrol>

2010

<http://epiteszforum.hu/velencei-epiteszeti-biennale-2010>
<http://www.designboom.com/architecture/venice-architecture-biennale-2010-preview-hungary-pavilion/>

2012

<http://epiteszforum.hu/velencei-epiteszeti-biennale-2012>
<http://www.archdaily.com/271928/venice-biennale-2012-hungarian-pavilion>
Szegő György: Caracastól Rikuzen romjain át Muránóba : 13. Velencei Építészeti Biennálé. Új Művészet 2012/11
<http://www.dehir.hu/kultura/az-egykori-debreceni-muzeumigazgato-a-felelos-a-velencei-bemutakozasunkert/2012/08/28/>
<http://www.metalocus.es/en/news/spacemaker-hungarian-pavilion-venice-biennale>
http://www.artformer.com/?l=velencei_bienale

2014

<http://epiteszforum.hu/velencei-epiteszeti-biennale-2014>
<https://www.inexhibit.com/case-studies/hungary-14th-architecture-biennale/>
Jakab Csaba: Velencei Építészeti Biennálé - Magyar pavilon. Műértő 2014/1-2
<https://www.inexhibit.com/case-studies/hungary-14th-architecture-biennale/>
<http://meonline.hu/magyar-epitomuveszet-hirek/14-velencei-epiteszeti-biennale/>

2016

<http://epiteszforum.hu/velencei-epiteszeti-biennale-2016>

Bordács Andrea: A felelős építészet: 15. Építészeti Biennálé, Velence. Műértő. 2016/7-8.

Varga Csilla: Aektívátorok - a magyar pavilon a Velencei Építészeti Biennálén. 2016.05.30.

Szegő György: Jelentés a frontról - aektívátorok. Régi-új Magyar Építőművészet. 2016/3.

Szegő György: 15. Velencei Építészeti Biennálé II. Régi-új Magyar Építőművészet. 2016/4.

la Biennale di Venezia

- 1979 Teatro del Mundo - Aldo Rossi
- I. 1980 "The presence of the Past" - Paolo Portoghesi
- II. 1981 "Architecture in Islamic Countries" - Paolo Portoghesi
- III. 1985 "Progetto Venezia" - Aldo Rossi
- IV. 1986 "Hendrik Petrus Berlage—Drawings" - Aldo Rossi
- V. 1991 Francesco Dal Co
- VI. 1996 "Sensing the Future—The Architect as Seismograph" - Hans Hollein
- VII. 2000 "Less Aesthetics, More Ethics" - Massimiliano Fuksas
- VIII. 2002 "NEXT" - Deyan Sudjic
- IX. 2004 "METAMORPH" - Kurt W. Forster
- X. 2006 "Cities, architecture and society" - Richard Burdett
- XI. 2008 "Out There: Architecture Beyond Building" - Aaron Betsky
- XII. 2010 "People meet in architecture" - Kazuyo Sejima
- XIII. 2012 "Common Ground" - David Chipperfield
- XIV. 2014 "Fundamentals" - Rem Koolhaas
- XV. 2016 "Reporting from the front" - Alejandro Aravena

Velencei Építészeti Biennálé

- V. 1991 Magyar organikus építészet - Gáborjáni Péter
- VI. 1996 A semmi építésze - Bachmann Gábor
- VII. 2000 Új Atlantisz felé - Gerle János, Szegő György
- VIII. 2002 Ferencz István, Nagy Tamás, Turányi Gábor - Sulyok Miklós
- IX. 2004 **Széptől szépig (és vissza)** - Janesch Péter
- X. 2006 **re:orient – rejtett hálózatok architektúrája** - Bodó Balázs, Somlai-Fischer Szabolcs, Szemerey Samu
- XI. 2008 **Corpora in Si(gh)te** - Július Gyula
- XII. 2010 **BORDERLINE Architecture** - Ferencz Marcel, Wesselényi-Garay Andor
- XIII. 2012 **spacemaker** - Bachmann Bálint, Markó Balázs
- XIV. 2014 **Építés** - Jakab Csaba, Márton László Attila
- XV. 2016 **Aektívátorok** - Fábrián Gábor, Fajcsák Dénes

jegyzetek

2004 - IX. Metamorph - Széptől szépig (és vissza)

Kurátor: Kurt W. Forster, Janesch Péter.

"a Biennálé egy elpusztíthatatlan művészeti intézmény, a Biennálék pillanatképeket mutatnak"¹

A pavilon jobb oldali termében egy erre a célra készített szerkezet több száz épület képét lapozza, melyek válogatás, kommentár és cenzúra nélkül mutatja be 12 év 616 épületét melyek a Szép Házak folyóiratban jelentek meg. Egymás mögött 4 rétegben, 11x14-es mátrixon 46 másodpercenként változó tablókép. Ennek ellenpólusaként a bal oldali teremben kb. 150 fénykép, Janáky István gyűjtése. A kiállítás harmadik része Sámsondi Kiss Béla (1898-1973) építészmérnök rajzaiból készült A3-as füzet. A kiállítás nem vakon rajong a jelenért, hanem körültekintően szemlélődik. "no-name" építészet őszereje és a kreatív csúcsteljesítmény. Négy fiatal építész az átriumban. Épületen kívülre, előlépcsőt áthidaló rámpa, mely a pavilon beszorítottágán próbál javítani.

¹ GLOZER László in JANESCH Péter (2004): Széptől szépig (és vissza). Műcsarnok, Budapest. 19.

Furcsa ellentmondás a kiállítások napjainkban oly népszerű irányzatával szemben, az a tény, hogy ha egy érzékünkre koncentrálunk akkor koncentráltabb a megfigyelés. Egy festményt szemlélünk egy fotó fölött átfutunk. A katalógus Janáky István útirajzait és Sámsodi Kiss Béla rajzait tartalmazza, Glozer László és Pazár Béla bevezető írásával. A majdnem 600 oldalnyi rajz visszaidézi a Biennálék tömörségének érzését. A rajzok után még egy kis szöveg Sámsodi Kiss György és Párkányi Mihály tollából, illetve egy részlet Molnár Farkas és Sámsodi Kiss Béla vitájáról, ami a Híd című lapban jelent meg 1942 őszén.

Fabényi Julia utószava.

1 - Janáky

2 - Szép Házak

3 - Sámsodi Kiss

4 - Ágoston, Fecske, Hudini, Somlai-Fischer

5 - Zombor

2006 - X. Cities, architecture and society

Kurátor: Richard Burdett

A meghírdetett pályázatra mindössze két pályázat érkezett, így a bíráló bizottság döntése szerint az eredménytelen pályázat után a nemzeti biztos, Petrányi Zsolt saját hatáskörében dönt a magyar pavilon kiállításáról.

2008 - XI. Out There: Architecture Beyond Building

Magyar résztvevő a főkurátor Aaron Betsky által rendezett központi kiállításon. Bengt Sjölén és Somlai-Fischer Ádám (később Somlai-Fischer Szabolcs) közös installációja, melyet 2007-ben készítettek Angliában, bekerült a 2008-as Experimental Architecture szekcióba. A Sorry for taking your mirrors² elnevezésű alkotás egy robotikusan vezérelt, változó képet mutató tükrökből álló fal, mely az eltérő tükröződésekben alkot képet.³ Somlai-Fischer a két évvel ezelőtti Biennálé társkurátora és a négy évvel ezelőtti Biennálé kiállítója is volt.

2010 - XII. People meet in architecture

Kurátor: Kazuyo Sejima

2010. augusztus 29. - 2010. november 21.

54 ország

170.000 látogató, 2.000 látogató/nap, 49% diák⁴

Biennálé app

Golden Lion - legjobb projekt: junya.ishigami+associates

Az anyag, láthatóság, tektonika, vékonyság és maga az építészet határait kereső projekt. A "the château la coste winery" téri modellje, mely többszöri kudarc után állt össze.

Golden Lion - legjobb nemzeti pavilon: Bahrain

Horvátország pavilonja egy 32 tonna acélból hajóra épített installáció, mely különböző rétegekből áll amik így egy teret alkotnak. A pavilon Rijekában készült és a Velencébe tartó úton összedőlt.⁵

Románia pavilonja 1:1-es modellje a bukaresti helyzetnek. Bukarest népsűrűsége 94,443 m²/fő.⁶ A belső szoba mérete pont ennyi. Egy látogató áll a belső térben és a többi látogató két lyukon keresztül szemlélheti.

² <http://www.aether.hu/sorry-for-taking-your-mirrors>

³ <http://epiteszforum.hu/somlai-fischer-szabolcs-a-kiserletezo-epiteszek-kozott-velenceben>

⁴ <http://www.designboom.com/architecture/kazuyo-sejima-venice-architecture-biennale-2010-closing-ceremony/>

⁵ <http://www.designboom.com/architecture/croatias-floating-pavilion-for-venice-architecture-biennale/>

⁶ <http://www.designboom.com/architecture/romanian-pavilion-at-venice-architecture-biennale-2010/>

2012 – XIII. Common Ground

Kurátor: David Chipperfield

Ole scheeren's floating cinema⁷

2014 – XIV. Fundamentals

Kurátor: Rem Koolhaas

2016 – XV. Reporting from the front

A 2016-os Velencei Építészeti Biennálé főkurátorának Alejandro Aravenat jelölte ki az 1895-ben alapított La Biennale di Venezia kulturális szervezet. Paolo Barrata célja az előző, 2014-es kísérleti biennáléval szemben egy olyan biennálé ami képes összehívni az építészeket⁸, erre a feladatra Aravena tűnt a legjobbnak a fiatal generációból. A cél megvizsgálni a növekvő távolságot az építészet és a társadalmi igény között. Az előző, Rem Koolhaas által szervezett biennálén nagy szerepet kapott maga a kurátor és a kutatásai, ezzel szemben a 2016-os kiállítás célja a kifelé tekintés volt. Az 1998-tól szerkezetében megváltozott építészeti biennálé (ekkor Barrata volt a szervezet elnöke 1998-2001-ig, majd 2008-tól szintén⁹) célja mindig egyfajta körkép volt. A korábbi kiállítások a különálló nemzeti pavilonok felsorakoztatásából álltak, 1998-tól viszont három részből tevődik össze egy-egy biennálé, a nemzeti pavilonok kiállításai (saját koncepció és kurátor), egy nemzetközi kiállítás és kísérő események a főkurátor szervezésében.

A 2016-os biennálét a szokásos töménységet mutatta. Az évről-évre növekvő résztvevők száma és a rengeteg felsorakoztatott projekt nagyon nehezen befogadhatóvá teszi a biennálét, de tagadhatatlanul a legfontosabb építészeti reprezentációs esemény. 2016-ban 63 nemzeti pavilon és a 88 építész munkáival felépített központi kiállítás fogadta az építészeket - 259725 fő - a világ minden tájáról. Nem csak a kiállítók száma, hanem a látogatószám is folyamatos növekedést mutat.

A kurátor feladata nem egyszerű, a cél elkerülni, hogy egy vizuális és tartalmi káosz jöjjön létre. A 2016-os kiállítás azt a kérdést teszi fel, hogy mi a front? Több pavilonban visszatérő témák a menekültek és a fenntartható építészet. A front, a fenntarthatóság. A lexikonszerű felsorakoztatáson keresztül a végletekig egyszerűsített konceptuális művészeti projektekig voltak válaszok a kuratori felhívásra.

A magyar kiállítás megszervezéséért 2015-től a Ludwig Múzeum felel. A múzeum igazgatója Dr. Fabényi Júlia 2016-ban is a 2002-től szokásos pályázati formát választotta a kurátor kiválasztására. Érdekes kérdés lehet, hogy ez-e a legjobb mód? Szinte egyből rávágánk, hogy igen, hiszen a pályázati forma biztosítja a versenyhelyzetet és előirányoz valamiféle minőséget. De például a díjnyertes spanyol pavilon kurátorait közvetlenül kérték fel, figyelembe véve szakmai munkájukat és így bízva a pozitív végeredményben. Természetesen ez egy összetett, inkább politikai kérdés, mintsem szakmai.

A pályázatok elkészítésére bő egy hónap állt rendelkezésre.

A győztes pályázat az egri Arkt építészcsoporthoz tartozó koncepciója. Fábrián Gábor és Fajcsák Dénes egy saját munkájukat, az egri Gárdonyi kertben található elhagyott, lepusztult, önmagában nem túl nagy építészeti értéket képviselő épület reaktiválásának történetét mutatták be a biennálén. A kiválasztott projekt tökéletesen rímelt Aravena felhívására, egy sikeres csata a frontvonalról, ahol az építészet győzni tudott. Csak itt nem arról az építészetről beszélünk, amiről ma az egyetemen. Erről a megváltozott szerepről ír Polyák Levente a katalógus bevezetőjében.

A magyar pavilon egyetlen projektet mutatott be, ami viszont nincs olyan erős, hogy önmagában felhívja a figyelmet magára. A felvetés egy olyan európai problémára ad választ amire érdemes és kell figyelni, de ez a probléma, illetve megoldás amit a Gárdonyi kertben az arkt építészeti megvalósítottak nem nevezhető úttörőnek. Szerkezetében ez a fajta építész szerep és teljesen közösségi finanszírozásból felélesztett kulturális projektek már több éve jelen vannak. Maga a kiállítás katalógusa sorolja ezeket az úttörő példákat. Ez az alapvetően pozitív és követendő projekt a magyar építészeknek mutat iránymutatást és példát, de egy világkiállításon nem tud újat mutatni. Pedig a Velencei Biennálé esetében a megszólított közönség a nemzetközi építész szakma. Az a gondolat amit a kurátorok szerettek volna közvetíteni a kiállítás során, talán erőteljesebb lett volna, ha amúgy a katalógusban is felsorakoztatott hazai példákat is bemutatják, ezzel bizonyítva azt, hogy nem egy egyedi esetről, hanem egyre terjedő, irányzat-szerű megoldásról beszélünk. Ugyanakkor Somogyi Krisztina szerint „Az Ellátó velencei biennálén való szerepeltetése egyfajta nagytitkot tart a hasonló projektek fölél is.”

⁷ <http://www.designboom.com/architecture/ole-scheerens-floating-cinema-goes-to-venice/>

⁸ <https://www.dezeen.com/2015/07/20/alejandro-aravena-named-artistic-director-2016-venice-architecture-biennale/>

⁹ <http://www.labiennale.org/en/biennale/organization/>

Pályfő Máté, építész hallgató rövid elemzésében a lengyel pavilonnal hasonlítja össze, illetve von párhuzamot, kiragadva a témák közös pontját, a megvalósítást. Elemzésében arra jut, hogy a lengyel pavilon által felvetett kérdésre a magyar pavilon ad egy alternatív, jó megoldást.

"A két teret összekötő falon láthatóak a projekthez kapcsolódó, a folyamatot magyarázó gondolatok, elég hagyományos prezentációban, kisméretű tablók formájában. A kiállítás gyenge pontja sajnos épp ez a fontos információkkal szolgáló rész, hiszen nem elég figyelemfelkeltő, viszont túl hosszú, a látogatónak egész közel kell lépnie, és sokáig ácsorognia, hogy el tudja olvasni a szöveget. Ez a látogatók részéről jelentős érdeklődést feltételez, ami egy biennálé méretű kiállításon, ahol nagyon sok pavilon van, kevésbé reális elvárás."¹⁰

Szegő György értékelő cikkében¹¹ egy tömör mondat mögött némi kritikát érezhetünk: "Az Ellátóval pályáztak a Biennáléra – nyertek." Magáról a kiállításról nem sokat ír, a projekt és az alkotók vannak a középpontban. Felveti a régi organikus iskola hagyományainak érezhető utóéletét: "A modell – noha a kiállítás nem hivatkozik erre – nem új, már az 1989 előtti évtizedekben Makovecz Imrénének a faluházak hasonlóan önerőre építő, közösségépítő praxisával rokon – de kisvárosi léptékben. Igaz, a "szép" klasszikus fogalmának léleképítő funkciója itt hiányzik."

Egy átlagos biennálé látogató 5 percet tölt el egy pavilonban, tehát fontos a bemutatni kívánt anyag megismerhetőségének rétegezettsége. Ez fokozottan nehéz egy olyan kiállítás esetében mint a mostani. Hiszen itt nem maga az épület, a megszokott építészeti műn van a hangsúly, hanem a folyamaton, a történeten, az építész megváltozott szerepén. Így a megszokott bemutatói eszközök mellett nem véletlenül jelennek meg videók és járható be digitálisan az Ellátó. A kiállítás kapcsán felmerülhet az a kérdés, hogy alapvetően képi bemutatás nélkül, hogyan nézhet ki egy kiállítás, milyen eszközei vannak a kurátornak egy történet elmesélésére, ha nem tud jelen lenni a kiállítás teljes ideje alatt. Persze erre is láttunk már példát.

tervezett szerkezet

1. bevezetés

1.1 műfaji lehetőségek - a kiállítás fogalma és alapesetei, az építészeti kiállítás fogalma

1.2 elpusztíthatatlan művészeti intézmény - a velencei építészeti biennálé koncepciója, rövid története; a magyar pavilon rövid története

1.3 téri korlátok vagy adottságok - a magyar pavilon

2. ismertetés

2.1 felhívás - a közös kurátori kiírások

2.2 koncepció - a magyar pavilon kiállításának koncepciója

3. kontextus

3.1 hazai fogadtatás

3.2 külföldi értékelés

4. elemzés

4.1 válaszadás - a kurátori kiírás és a koncepció viszonya

4.2 progresszivitás - a műfaji lehetőségek kihasználása

5. összegzés

5.1 lehetőségek - a magyar pavilon, a felhívás és a biennálé szabta határokon belül

"...éjszaka is sok velencei járkált, azzal a különös hangyszerűséggel, ami ennek a városnak a lakóit jellemzi. Az emberek csak egyenes útvonalon járnak itt, mint a hangyák, mikor vándorlásra indulnak a kerti úton keresztbe; a többi utca üresen marad." (Szerb Antal)

1.1 MŰFAJII LEHETŐSÉGEK

Kiállítás.

"Főnév. Általában a kiállít ígérel kifejezett cselekvés; az a cselekvés, hogy vkit, vmit kiállítanak (vhonnan v. vhová).

1. (ritka) Vminek kint levő, külső helyre tevése, helyezése, kirakása.

Vkinek vmely külső helyre, kívülre állítása, rendelése.

2. Általában vminek nyilvános helyre való elhelyezése, kitétele, kirakása.

Rendsz. művészi értékű v. vmely tekintetben a közönséget érdeklő tárgyakkal, alkotásokkal, szemléltető anyagnak nyilvános helyen, meghatározott ideig tartó bemutatása, bizonyos szempontok szerint összeválogatva és elrendezve. Helytörténeti,

¹⁰ Varga Csilla: Aaktivátorok - a magyar pavilon a Velencei Építészeti Biennálén. 2016.05.30.

¹¹ Szegő György: Jelentés a frontról - aaktivátorok. Régi-új Magyar Építőművészet. 2016/3.

ipari, mezőgazdasági, népművészeti, természetrajzi kiállítás; kollektív kiállítás; nemzetközi, országos kiállítás; iparművészeti tárgyak, régi bútorok, fegyverek kiállítása.

Az így bemutatott művek, tárgyak gyűjteménye, összessége.

Az(ok) a helyiség(ek), ahol ezek megtekinthetők.

3. Személyek kiválogatása, kijelölése, kirendelése, ill. vmely szervezett csoport, csapat megszervezése vmely célra.

4. Vminek elkészítése, előteremtése, beszerzése a rendelkezésre álló anyagi eszközökből. A

Az a külső alak, forma, amelyben vmely tárgyat, főként nyomtatott művet elkészítenek, forgalomba hoznak.

Színpadi mű, film díszleteinek, bútorainak, kellékeinek, jelmezeinek v. ruháinak összessége.

5. Vmely hivatalos irat, űrlap szabályos megírása, kitöltése.

Szóösszetétel(ek): 1. kiállításlátogató; kiállításmegnyitás; kiállításrendező; 2. emlékkiállítás; kéпкиállítás; vándorkiállítás; világkiállítás.¹²

A magyar értelmező kéziszótár szerint a kiállítás általában a kiállít igével kifejezett cselekvés; az a cselekvés, hogy valakit, valamit kiállítanak (valahonnan vagy valahová). Általában valaminek nyilvános helyre való elhelyezése, kitétele, kirakása. Rendszerint művészi értékű vagy valamely tekintetben a közönséget érdeklő tárgyakra, alkotásokra, szemléltető anyagnak nyilvános helyen, meghatározott ideig tartó bemutatása, bizonyos szempontok szerint összeválogatva és elrendezve. Az így bemutatott művek, tárgyak gyűjteménye, összessége. Az(ok) a helyiség(ek), ahol ezek megtekinthetők.

Ha egy kicsit közelíteni akarunk akkor a művészeti kiállításokat kell megvizsgálnunk és azon belül az építészeti kiállításokat. A művészeti kiállításokat az 1737-ben megnyílt Párizsi Szalonra vezethetjük vissza, ahol a művek és az emberek találkozni tudtak egymással, tehát itt maga a hely válik fontossá. De mit nevezünk építészeti kiállításnak? Építészeti kiállítás amikor az egyetemen készült terv kikerül az egyetemi folyosóra a vitrinbe és építészeti kiállítás a Velencei Biennálé is. Lehetetlen két végletet említeni, a kiállítások skálája nagyon színes. Ha építészeti alkotást állítunk ki vagy mutatunk be akkor építészeti kiállításról beszélhetünk. De egyből felmerül a kérdés, hogy mi is az építészeti alkotás? Hiszen nem csak az épületek lehetnek azok, hanem akár egy társadalmi problémára adott válasz vagy egy művészeti alkotás. Az építészeti kiállítás nem csak építészeti projektek bemutatását jelentheti. Így talán a legpontosabb, hogy amely kiállítást építészeti csinálnak az építészeti kiállítás.

A kiállítások megszokott helyszínei a múzeumok, galériák, kiállítóterek és expók. Azonban ha tágra értelmezzük a műfajt, akkor az gyakorlatilag bárhol elképzelhető és megvalósítható. A helyszín kérdésén túl alapvető és összefüggő kérdéskör, hogy mit és hogyan állítunk ki? Az építészet esetében a megvalósult épület nem állítható ki egy belső térben. A házaknak csak az olyan lenyomatai, szegmensei mutathatók be, mint a koncepció, a folyamat, az elméleti háttér, a képi reprezentáció, stb. Johanna Bloomstad szerint például a kiradírozott vonalak is hozzátartoznak az alkotáshoz. A bemutatás módja változó lehet, de a különböző prezentációs eszközökkel (rajz, videó, hang, makett, stb.) a megvalósult épületet csak közvetett módon lehet bemutatni. A kiállítások technikai értelemben persze követik a fejlődést, a mai digitális világunkra kell reflektálniuk. Pedro Gadanho, a New York-i MoMA (Museum of Modern Art) kurátora szerint a kiállítás egy audiovizuális művelet¹³, meg kell találni minden látogatói réteggel a közös nyelvet.

A bemutatásnak ugyanakkor számos formája és módja van. Három alapesetet vázlok fel a „mit” és „hogyan” összefüggő kérdéseire adott válaszok alapján. Az így körvonalazható típusok lehetnek a klasszikus kiállítás fogalmának keretein belül értelmezhető, valamelyik bemutatóteremben megvalósuló, vagy a tér falait átlépő formák is. Leggyakrabban már megépült házakat vagy terveket mutatunk be rajz, fotó, modell, videó segítségével. Ezeket nevezhetjük ábrázoló kiállításnak, hiszen a kiállítás maga elsősorban az alkotás reprezentációja. Akkor is erről van szó, amikor a kiállítókra, egy személyre, csoportra, generációra vagy éppen egy problémára, jelenségre összpontosít a kurátor. E típus egyik jelentős példája az 1932. február 9-én a New York-i MoMA-ban tartott Modern Architecture: International Exhibition című kiállítás, amelynek kurátorai Henry-Russel Hitchcock és Philip Johnson voltak. Ekkor jött létre az „international style” fogalma és az 1966-ban megjelent könyv ennek a kiállításnak a katalógusán alapult.¹⁴ Egy határozott koncepció mentén készülő bemutatás a koncentrációt is fokozhatja.

A 2014-es és 2016-os magyar pavilonhoz témájában közelítő a szociális építészetre összpontosítva 2016-ban kiállítást és egy hozzá kapcsolódó eseménysorozatot szerveztek Budapesten. A 2011-es New York-i Small Scale, Big Change¹⁵ kiállításra alapuló, eredetileg 2014-ben Frankfurtban bemutatott Think Global, Build Social! című kiállítás anyagát 2016-ban

¹² A magyar nyelv értelmező szótára, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete Akadémiai Kiadó, 2015.

¹³ „An exhibition is an audiovisual operation.” <http://www.domusweb.it/en/interviews/2012/05/14/pedro-gadanho-curating-is-the-new-criticism.html>

¹⁴ Az 1966-ban publikált International Style: Modern Architecture Since 1922 című könyv a kiállítási katalógus reprintje volt.

¹⁵ Small Scale, Big Change: New Architectures of Social Engagement című kiállítás. (MoMA, 2010), <http://www.moma.org/interactives/exhibitions/2010/smallscalebigchange/about.html>

Budapestre is elhozták. Andres Lepik, a frankfurti kurátor a világ minden részéről gyűjtött érdekes, szociálisan érzékeny építészeti projekteket. A budapesti kiállítást – Pozsár Péter kurátori irányításával – egy magyar vonatkozású kísérleti projekteket bemutató résszel egészítették ki. Ez felhívta a figyelmet a szociális építészet fontosságára, és előtérbe helyezte az ebbe a körbe tartozó kis léptékű, nem igazán ismert építészeti terveket.

A második csoportot azok a példák alkotják, amelyek esetében a kiállítás a megvalósult épület közvetlen megismerését jelenti, sokszor azonos azzal. Az effajta kiállítások alatt érthetjük magát a meglévő építészeti művet vagy annak valamilyen módon történő közvetlen átélését, ahogy akár az alkotás létrejötte is bemutatható. E második csoportot nevezhetjük közvetlen kiállításnak is, hiszen itt az építészeti terek, alkotások közvetlen megismeréséről van szó. Vegyük a legkézenfekvőbb bemutatási lehetőséget, magát a várost. A városi tér ilyen értelmezését egy Budapesten is egyre jobban terjedő mozgalomként ismerhetjük.¹⁶ Ennek megnyilvánulásai azok a civilszervezetek által szervezett tematikus városi séták, melyek során feltárják a város rétegeit, rejtett értékeit. Néha a város egy része kifejezetten kiállítási céllal jön létre. Ilyenek a különböző megépült mintatelepek, mint például az 1927-ben épült stuttgarti Weissenhofsiedlung, mely a budapesti Napraforgó telepre is hatott. Bizonyos értelemben ilyen típusú kiállításnak tekinthetjük magukat a velencei Gardini épületeit is. Más műfajt képvisel a 2000 óta évente megépülő „Serpentine Pavilion”, aminek megtervezésére egy-egy neves építész kérnek fel. A Serpentine Galleries néven ismert két londoni kortárs művészeti galéria szervezésében minden évben egy nyári ideiglenes pavilon épül a közeli parkban. Ezeket is olyan kiállításnak tekinthetjük, amelyek széles közönség számára egy-egy – gyakran az építészet műfaji határait feszegető – izgalmas koncepciót mutat be.¹⁷ De mit is jelenthet még az építészet közvetlen bemutatása? Daniel Libeskind 1997-es Beyond the wall című kiállításán az általa tervezett térinstallációban állította ki terveit. A látogatók olyan térérzet reprodukálásának lehettek tanúi, ami a Libeskind által tervezett épületekre jellemző. Egy másik példa, Renzo Piano és Richard Rogers közismert Pompidou központja például egy kifordított épület: a tervezők homlokzatképző elemeként használták azokat a tartószerkezeti és installációs elemeket, amiket az építész legtöbb esetben elrejt. Betekintést engedtek az építészeti munka azon részébe, ami általában rejtve marad az épületet használó számára.

A harmadik csoportba tartozók célja nem egy mű közvetett vagy közvetlen bemutatása, hanem az alkotás, mely maga egy kiállítás, mely önmagában értelmezhető mű, célja egy gondolat, koncepció vagy kísérlet bemutatása. Joel Sanders, a JSA iroda építész, a Yale School of Architecture (YSOA) tanárának egy korai, 1992-es installációja, a Sighting the Gallery azt az alapkérdést vizsgálta, hogy tényleg semleges vagy természetese-e a tisztán fehér kiállító tér?¹⁸ A kiállítás elmozdult a falról és megváltoztatta a világítást, így feloldva a megszokott homogén fehér kiállítási tér és a szemlélő viszonyát. Sanders bemutatta három ide készített építészeti koncepcióját. Alkotótársával, Scott Sherk szobrásszal a „fehér kocka” mögötti világot kívánták feltárni, és megkérdőjelezték a megszokott vagy inkább triviális kiállítási környezetet. Teljesen más oldalról közelített Ariane Lourie Harrison, akinek a kiállításai inkább intenzív performanszoknak tekinthetők. Ezek (Anchises – 2010, Pharmacophore – 2011, Veal – 2013) mind egy-egy konkrét gondolat köré szerveződtek. Az Anchises esetében az öregedés és az újrahasznosított anyagok kapcsán, Jonah Bokaer koreográfus közreműködésével adtak elő egy performanszot. Harrison szerint ez az előadási forma segít a szemlélőnek átadni egy gondolatot, a látogatót közvetlen megszólítja, esetenként bevonja.¹⁹ A Letters to the Mayor című 2014-es kiállítás is elszakadt az építészet megszokott eszközeitől: a New York-i Storefront Galériában a világ különböző részéről összegyűjtött levelet állítottak ki. A város vezetésének írt 50 levél az adott építész gondolatait tartalmazta az adott város fejlesztéséről, ezzel párbeszédet generálva.

A fenti leginkább kísérletező, a kiállítás határán mozgó esetek, a kiállítások mögött rejlő erős gondolatok megjelenítésének jó példái. A kiállítás, köszönhetően időszakos jellegének, ideális terep a kísérletezésre. Pedro Gadanho veti fel a kérdést, hogy a kiállítás az építészet szolgálatában van-e, vagy önmagában is értelmezhető mű? Véleményem szerint a kettő kombinációja rejti magában a legtöbb lehetőséget. Bármelyik esetről is van szó, elvárjuk, hogy a bemutatott anyag egy meghatározott célnak alárendelve „frissen” készüljön. A kiállított anyagnak a kiállításra kell készülnie és a kiállításnak magának lehetőleg többtartalommal kell rendelkeznie. Carson Chan így fogalmaz: „Amit egy kiállításon bemutatunk, annak egyedinek kell lennie és olyat kell nyújtania, amit más médiumon keresztül nem érhetünk el.”²⁰

A kiállítás fogalma, „dolgok együtt kitéve egy helyre azzal a céllal, hogy az emberek megtekintsék”.

¹⁶ Például a budapesti KÉK által készített, 2009-ben elkészült Artur, ami kortárs épületeket mutat be elektronikusan elérhető túraútvonalak segítségével. <http://kek.org.hu/projekt/artur/>

¹⁷ <http://www.serpentinegalleries.org/exhibitions-events/serpentine-pavilion-and-summer-houses-2016>

¹⁸ <http://joelsandersarchitect.com/project/sighting-the-gallery/>

¹⁹ <http://www.harrisonatelier.com/anchises>

²⁰ „What we present in an exhibition should be unique and offer something that is not available through other mediums.” PELKONEN, Eeva-Liisa – CHAN, Carson – TASMAN, David (eds.) (2015): Exhibiting Architecture. A Paradox? YSOA. 184.

A 2016-os albán pavilon egyetlen épületet sem mutat be, még egy kép sincs egy épületről. Az üres kiállítótér és zene segítségével közvetíti a kurátor gondolatait.

Más a szerepe egy egyetemi folyosón a vitrinbe kirakott tervnek és más a szerepe egy Biennálén kirakott építészeti projektnek.

1.2 ELPUSZTÍTHATATLAN MŰVÉSZETI INTÉZMÉNY

Velence történelmi központjának szélén, a turisták által olyan jól ismert vízre épült építészettörténeti unikum(+) keleti peremén található Castello negyed egykor templomi negyed volt. Először 1895-ben Riccardo Selvatico polgármester meghívja a független művészek elitjét az itt található kertbe, így vállt a Giardini (kertek) a Biennálé fő helyszínévé, központjává. A több mint 120 éves múltra visszatekintő Biennálé célja nem az új bemutatása, hanem a szerteágazó aktuális termés parádéja, versengése. A kert történelme nagyon összetett és színes, ahogyan a ma látható épületállomány is. Egy időben Carlo Scarpa volt a kert háziépítész, ekkor alakult ki nagyrészt a kert mai képe. Scarpa nevéhez fűződik a venezuelai pavilon épülete és a jegypénztár apró, de remek kerti pavilon jellegű kis épülete. A kertben létrejött építészeti sokféleség teszi varázslatossá ezt a helyet. Vajon a két évente felsorakoztatott tömény építészeti reprezentáció, vagy az mesél el többet az építészetéről, ha végigsétálunk a kertben? Az egyes épületeknek külön-külön is érdekes története van, gondoljunk csak az egyszer lebontott, majd a náci diktatúra alatt újjáépített német pavilonra, melyet Joseph Beuys 1976-ban átfűrt²¹. De azt is fontos megjegyezni, hogy az épületek között egészen különleges építészeti alkotásokat is találunk. Sverre Fehn 1962-ben épült skandináv pavilonja önmagában vonzza az ide érkező látogatókat, vagy James Stirling könyvesbolt pavilonja szintén kiemelendő. A művészeti biennálék sikere után 1980-ban "The presence of the Past" címmel Paolo Portoghesi kurátori vezetésével megnyílt az első építészeti biennálé. A posztmodern építészet jelentős kiállítása volt ez.

Először az 1991-es Biennálén volt magyar nemzeti pavilon. A VI. Építészeti Biennálén a kurátor egy közös mottót hirdetve kérte fel az országokat saját válaszuk, kiállításuk megfogalmazására. 1996-tól a mai napig így egy közös mottó, főkurátori kiírás mentén szerveződik a Biennálé, mely próbál a központi irányítás és nemzeti önállóság között egyensúlyozni. A jó központi mottó aktuálisan izgalmas, és elég általános ahhoz, hogy mindenki magára formálja.

(továbbiakban kifejtendő)

Képzőművészet jelenléte és szerepe az építészeti biennálék kiállításain. Az építészet bemutatása szükségessé teszi más diszciplínák szerepvállalását. Az alapvető és szinte kivétel nélkül megjelenő fotográfián túl, egyéb képzőművészetek is bevonhatók.

Fontos kérdés a politika jelenléte a biennálékon, amit az első négy magyar kiállításnál hol erősen, hol kevésbé erősen, de érezhettünk. Azóta viszont részben a pályázati rendszernek köszönhetően (bár a jelen hazai helyzetet ismerve ez nem jelent garanciát) kevésbé érezhető. Az építészet nem áll a figyelem középpontjában, de a peremre szorulásnak tagadhatatlan hozadéka a szabadság.

1.3 TÉRI KORLÁTOK VAGY ADOTTSÁGOK

A magyar pavilon épületét 1909-ben Maróti Géza tervei alapján építették, ám mára sajnos csak a főbejárat maradt meg az eredeti épületből. „Maróti kezébe van letéve az épület sorsa, térdiszpozíció, homlokzatok, elrendezések és fődíszek tőle valók. Csak az üveglakokat tervezte Nagy Sándor és a freskót Kőrösfői Kriesch Aladár (mindkettőt készíti Róth Miksa). A kerámia részt Zsolnay szállítja, a vasbeton Melocco Péter műve s a bútorzatot Kis József asztalos csinálja. A technikai részt Daniel Donghi velencei építész ellenőrzi”²² A Giardiniben sorakozó kiállítási pavilonok között a magyar pavilon egyedülként maradt egy letűnt világ tanújaként, a kiváló szecessziós épület már megépülte idején is kissé divatjamúlt volt. Az első világháború során erősen megrongálódott épület folyamatosan romlott az 1939-es állagmegóvó felújításig, melynek során a belső térszerkezet megbomlott az átrium megnyitásával.²³ A leromlott épületet 1957-ben Benkhard Ágoston tervei alapján újjáépítették fel, illetve építették át teljesen, melynek során a Maróti épület az eredeti szecessziós karakterét nagyban elvesztette, semleges, korszerűbb tereket kapott.

A 100 éves Giardini teljes felújítása során 1991-ben Csete Györgyöt bízták meg a restaurálással, mely folyamatosan újult meg, és végül 2000-ben fejezték be. Az egyes elemek restaurálása mellett egy, az épülettől idegen, aránytalan és

²¹ <http://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/exhibition/joseph-beuys-actions-vitrines-environments/joseph-beuys-actions-3>

²² korabeli leírás - <http://hg.hu/cikkek/varos/9221-magyarorszag-a-vilagkiallitasok-fenykoraban>

²³ Glozer László

önmagában nagyon karakteres új tető került a házra, ezzel adva a mai képét a pavilonnak. Mivel nemzeti építészeti biennálé csak 1991 óta van, így magyar építészeti kiállítást csak ebben a megújult épületben tartottak. A Giardini és a benne található épületek története elég változatos és érdekes, akár önmagában megérdemelne egy kiállítást. A magyar pavilon hányadtatott sorsa és a többszöri átépítés okán nem meglepő, hogy több kiállítás próbál kezdeni valamit magával az épülettel is. A megújítás óta két elemmel foglalkoztak a kurátorok: az akadálymentes bejutás és az átrium szerepe. A 2004-es koncepció egyik jelszava az elsősegély, mely az átriumot alakította át. Négy fiatal, külföldön dolgozó magyar építész, Hudini Péter (Barcelona), Somlai-Fischer Szabolcs (Stockholm), Fecske László (London), Ágoston Gergely (Milánó) installációit mutatta be, az átrium teret önálló kiállítótérként kezelve. Illetve az akadálymentes bejutást segítő lépcsőliftet eltakarva, és alternatív útvonalat felkínálva rámpát helyeztek el. Zombor Gábor, a pavilon "gondozója" a rámpát a szimmetriatengelyből kibillentve, a pavilon kissé félreeső helyzetét is javította.

A nem működő lépcsőlift megszüntetésére a 2016-os kiállítás is kísérletet tett. A tervek szerint a hátsó bejáratot alakították volna ki akadálymentes bejáratként, de a biennálén csak az építési hálóval elkerített hátsókert utalt erre. Az átrium terébe növényeket ültettek, melyeket a tervek szerint a kiállítás után a Giardini területén helyeznének el. Ez egy kedves gesztus, ugyanakkor a pavilonból egyetlen körüljárható kiállítóteret csinál, egy fontos központi tér "feláldozásával". A 2010-es kiállítás két részre bontja a pavilon épületét, egy belső átriumhoz kapcsolódó világos klasszikus kiállítóterre, ahol a rajzok sorakoznak és egy fallal elválasztott absztrakt kiállítóterre, ahol az installáció jelenik meg. A fal elválasztja a két kiállítási anyagot, melyek szépen egészítik ki egymást. A kiállítás pontos dramaturgiát követ, az első tér az átrium, onnan jutunk az udvarhoz kapcsolódó folyosóra, majd a pavilon terébe. Ez a kiállítás ad hozzá a legtöbbet a meglévő téri világhoz, hiszen egy új helyzetet teremt az épületen belül. Ugyancsak kiállítótérként használja az átriumot a 2012-es Spacemaker kiállítás, ahol Kelle Antal két képzőművészeti installációja jelenik meg. A kiállítási anyag homogenitása a terek egységes kezelését vonta magával, egyedül a kiállítást kicsit színesítő szobrok kerülnek a központi térbe. Bár a kiállításon Kelle három alkotását mutatják be.

A 2008-as kiállítás koncepciójában erősen megjelenik maga az épület, bár a kiállítások közül ez áll a legtávolabb az építészettől és főleg a magyar építészettől. *„A kurátor szándéka szerint a Magyar Nemzeti Pavilon – Maróti Géza 1906 és 1909 között épült, majd többször átalakított szecessziós épülete – és a Corpora struktúra szimbiózisa az organikus építészet időben, hagyományban és technológiában különböző, ám szemléletben közeli értelmezési lehetőségeinek párbeszédét generálja. Képzőművészként magát a kuratori tevékenységet – amelynek lényege számomra a közvetítés, a mediatori szerep –, ebben az esetben a magyar pavilon és a Corpora egymásra montírozásaként, konceptuális alkotásként kezelem. A pavilon eredeti állapotának megfelelő metszetekre illetve a jelen állapot adataira párhuzamosan két Corpora struktúra épül fel, így a kiállításnak helyet adó épület is több időskiban jelenik meg a generált architektúrában.”*²⁴ Az épület, ráadásul nem a meglévő, hanem az eredeti Maróti féle ház itt pusztán az intermédiái projekt kiindulópontja. Az átrium itt is használatban van, a corpora egy pillanatnyi állapotának modellje a központi térben kap helyet.

A magyar pavilon térrendszere és építészeti karaktere kihívás elé állítja a mindenkori kurátort. A kiállítások eltérően kezelik a pavilon adottságait, a legtöbb valamilyen eszközzel egy semleges teret akar létrehozni, azt a fehér múzeumi teret, ahol megszokott egy kiállítás, ahol a 'művet' nem zavarja semmi (vö. Bachmann 1996-os kiállítása, mely az épület elé hivalkodó díszletet épített, gyakorlatilag tudomást sem véve az épületről). Ezzel szemben a 2016-os koncepció tudatosan nem foglalkozik az épület megjelenésével, úgy használja, ahogy rátalált, az előző kiállítás álmennyezeti darabjait sem bontja el, a bemutatott projekt szellemiségében rendezzi a kiállítást.

A kiállítások megítélésében nagy szerep jut a megjelenésnek, egy erős tartalom mit sem ér vonzó látvány nélkül. Ideális esetben a kettő együtt, egyensúlyban van. A megjelenés pedig részben építhető, alakítható, de a biennálé sajátossága az állandó épület, mely egy állandó platformot is biztosít. A Giardini egyik legszebb épülete, Sverre Fehn pavilonja önmagában egy olyan tér, ahova szívesen megy az építész, szinte mindegy mi van ott, a tér inspiráló, tökéletes háttér és otthona egy építészeti kiállításnak. Talán nem véletlen, hogy a skandináv országok kiállításai minden évben említésre méltóak és népszerűek a látogatók körében. A magyar épület milyensége természetesen csak egy külsőség, mely ugyan évről-évre plusz feladatot ad a kurátornak, de nem lehet akadálya egy jó kiállításnak, sőt. Érdekes kísérlet a 2016-os kanadai projekt, mely a nemzeti pavilonoktól szokatlan módon a pavilon előtti kertet használja helyszíneként.

²⁴ Július Gyula – <http://epiteszforum.hu/a-11-velencei-epiteszeti-biennale-magyar-kiallitasa-julius-gyula-kurator-bevezetoje>

